

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра земельного та аграрного права

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНЕ ПРАВО»
для студентів 4 курсу**

(освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

галузь знань 08 «Право»

спеціальність 081 «Право»)

**Харків
2023**

Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Аграрне право» для студентів 4 курсу (освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр» галузь знань 08 «Право» спеціальність 081 «Право») /
Уклад.: Бакай Ю.Ю., Т.В. Курман, О.М. Туєва. Х.: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. 14 с.

Укладачі: *Бакай Ю.Ю., Курман Т.В., Туєва О.М.*

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету
(протокол №_____ від_____ 2023 р.)*

**© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2023**

1. ВСТУП

Самостійна робота є невід'ємним складником опанування навчальної дисципліни «Аграрне право» студентами 4 курсу денної і заочної форми навчання. Самостійна робота студента – це самостійна діяльність здобувача вищої освіти, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі.

Метою самостійної роботи студентів є закріплення, розширення та поглиблення спеціальних правових знань щодо змісту норм аграрного законодавства, практики його застосування, визначення ролі аграрно-правових інститутів як комплексної системи юридичного інструментарію, активізації аналітичної діяльності здобувачів освіти, вироблення вмінь самостійного аналізу та тлумачення законодавства, проведення науково-дослідницької роботи, а також практичних навичок у цій сфері.

Завданнями самостійної роботи студентів є формування розуміння теоретичних основ навчальної дисципліни «Аграрне право», що спираються на науково-обґрунтовані концепції і доктрини; опанування навичок самостійно працювати з різними інформаційними джерелами, інтерпретувати матеріали періодичної літератури, аналізувати наукову літературу, розвивати здатність до дослідницької роботи; вироблення вміння аналізувати правозастосовну та судову практику, кваліфіковано обґрунтовувати, спираючись на норми права, самостійну правову точку зору.

Самостійна робота виконується студентами у позааудиторний час індивідуально. Тематика завдань самостійної роботи узгоджується з лектором або викладачем, що проводить практичні заняття з аграрного права.

2. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Аграрне право» включає:

- анотування наукової додаткової літератури;
- складання бібліографічних описів;
- узагальнення судової практики;
- письмове есе за вузькоспеціальною проблемною тематикою;
- складання термінологічних словників;
- написання рефератів, курсових робіт, наукових доповідей, наукових статей, тез наукових доповідей;
- складання тематичних кросвордів;
- розробка схем, таблиць;
- створення презентаційних проектів.

Вибір студентом видів самостійної роботи здійснюється за власним бажанням та узгоджується з викладачем на початку навчального року (семестру). Організацію, контроль та оцінку якості виконання самостійної роботи студентів здійснює керівник, яким може виступати викладач, закріплений кафедрою за академічною студентською навчальною групою, або лектор (у випадку підготовки курсової роботи, наукової доповіді, наукової статті, тез наукової доповіді). При виникненні питань, пов'язаних із виконанням самостійної роботи, студентам рекомендується звертатися до викладача з метою отримання необхідних роз'яснень та консультації.

За виконання самостійної роботи студент отримує від 0 до 10 балів.

Самостійна робота надається для перевірки та оцінки не пізніше, ніж за 10 днів до початку екзаменаційної сесії.

За рішенням викладача основні результати самостійної роботи студентів можуть бути обговорені під час практичних занять.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Анотування наукової додаткової літератури.

Полягає у складанні студентом анотацій опрацьованої аграрно-правової наукової літератури.

Анотування є формою самостійної роботи студента, яка потребує відповідного ґрунтованого аналізу запропонованої наукової літератури. Анотація додаткової наукової літератури має містити назву, прізвище автора та коротку характеристику публікації, викладення її основних положень. Анотація має висвітлювати сутність публікації, є стислою характеристикою змісту монографії (розділу монографії), статті та інших матеріалів з формуванням власних узагальнень та оцінок щодо предмета дослідження анованого джерела. Також анотація має містити висновки щодо практичної та теоретичної значущості анованого джерела. Для анотування студент обирає наукові джерела за погодженням з викладачем.

Анотуванню підлягає не менше, ніж 20 сторінок з наукового джерела (розділ, підрозділ монографії, колективної монографії), або ж не менше 2 наукових статей з проблематики аграрного права. При анотуванні наукових статей разом з анотацією надається ксерокопія статті. Обсяг анотації не може бути меншим за 3 сторінки А4.

За виконання усіх вимог щодо анотування додаткової літератури студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може бути зменшена у разі неохайного оформлення, неповного розкриття змісту анованого джерела, анотування додаткової літератури у меншому обсязі.

3.2. Складанні бібліографічних описів наукової літератури.

Проводиться відповідно до теми (декількох тем) з навчальної дисципліни «Аграрне право». Теми, по яких складаються бібліографічні описи наукової літератури, погоджуються студентом з викладачем.

Бібліографічні описи складаються відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» / електронне посилання: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravyloaofornlennyaspyskuvykorystanyhdzherel.pdf>.

Бібліографічний опис має містити не менше, ніж 30 наукових джерел.

За виконання усіх вимог щодо складання бібліографічних описів наукової літератури студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення бібліографічних описів, неповного врахування вимог щодо їх складання.

3.3. Узагальнення судової практики.

Проводиться з метою вивчення та правового аналізу правових позицій ВП ВС, практики судів щодо застосування аграрного законодавства, внесення пропозицій з його удосконалення.

Узагальнення судової практики проводиться за певною категорією справ (наприклад, юрисдикційні спори, що виникають із аграрних та земельних правовідносин; корпоративні спори за участю сільськогосподарських товаровиробників; спори за участю фермерських та сімейних фермерських господарств; спори щодо захисту прав селян та членів сільськогосподарських підприємств кооперативного типу; справи про банкрутство сільськогосподарських виробників; земельні спори в агросфері; публічно-правові спори за участю сільськогосподарських товаровиробників; спори щодо виконання договірних зобов'язань за участю сільськогосподарських товаровиробників та ін.) у судах загальної, господарської й адміністративної юрисдикції. Тематика узагальнення судової практики погоджується студентом з викладачем.

За результатами узагальнення судової практики студент складає звіт, де зазначається тематика проведеного узагальнення, кількість опрацьованих судових справ, їх загальні та відмінні риси, особливості застосування аграрного

законодавства у конкретних справах, правовий висновок за результатами узагальнення, пропозиції з удосконалення аграрного законодавства.

За виконання усіх вимог щодо проведення узагальнення судової практики студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може бути зменшено у разі неохайного оформлення звіту за результатами узагальнення судової практики, у разі неякісного проведення узагальнення.

3.4. Письмове есе за вузькоспеціальною проблемною тематикою.

Виконується з метою поглибленого вивчення окремих проблем аграрно-правового регулювання. Есе виражає індивідуальні уявлення автора про аграрно-правові явища й має філософське спрямування.

Письмове есе виконується за темою, погодженою студентом з викладачем.

Обсяг письмового есе має бути не меншим, ніж 5 сторінок формату А-4. При підготовці есе студент має використати не менше, ніж 5 наукових джерел з аграрного права.

За виконання усіх вимог щодо виконання письмового есе студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення письмового есе, неповного врахування вимог щодо його виконання, зокрема, щодо його обсягу та кількості використаних джерел.

3.5. Складання термінологічних словників.

Це словник аграрно-правових термінів та категорій. Складання термінологічних словників здійснюється студентом за однією або за декількома темами з аграрного права за погодженням з викладачем.

До термінологічного словника студент може включати як законодавчо визначені терміни, так і терміни, запропоновані аграрно-правовою доктриною. Термінологічний словник має включати не менше 20 термінів з відповідної теми аграрного права.

За виконання усіх вимог щодо складання термінологічного словника студент отримує від 0 до 3 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного

оформлення термінологічного словника, неповного врахування вимог щодо його виконання, складення словника з меншою, ніж рекомендована, кількістю термінів.

3.6. Написання курсових робіт, наукових доповідей, рефератів, наукових статей, тез наукових доповідей.

Курсові роботи виконуються студентом відповідно до тем, рекомендованих кафедрою. За погодженням з викладачем студент може виконати курсову роботу за будь-якою темою з аграрного права.

Обсяг курсової роботи (наукової доповіді) – один друкований аркуш (23-24 сторінки формату А4). Вона має бути виконана акуратно і грамотно, сторінки нумеруються. У кінці роботи ставиться підпис автора і дата. Робота виконується державною мовою.

Правила оформлення курсової роботи (наукової доповіді) наступні.

1. На титульному листі вказуються: Міністерство освіти і науки України, Національний юридичний університет України імені Ярослава Мудрого, кафедра земельного та аграрного права, назва теми, прізвище та ініціали автора роботи із зазначенням факультету, курсу та номера академічної групи, відомості про наукового керівника, рік написання роботи.

2. Після титульного листа наводиться план курсової роботи (наукової доповіді). Він має містити вступ, розділи (підрозділи), висновок та список використаних джерел.

3. У всіх випадках використання наукової літератури, а також нормативно-правових актів, матеріалів судової практики необхідним є посилання на відповідні джерела. При цьому вказуються лише фактично використані джерела.

Посилання доцільно вміщувати в кінці сторінки (у виносках), у нижній частині роботи, застосовуючи або наскрізну нумерацію посилань (послідовно для всього тексту роботи), або їх нумерацію для кожної сторінки окремо (роздільна нумерація). Можлива нумерація посилань окремо і з кожного питання теми.

При посиланнях на законодавчі акти необхідно наводити їх повну офіційну назву та джерело опублікування (напр.: Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 р., № 973-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 45. Ст. 363).

При цитуванні робіт вчених (тобто дослівно) текст треба брати в лапки і вказувати прізвище і ініціали автора, а у виносці – назву книги, місце, де вона видана, назву видавництва, рік видання і сторінку (напр.: Статівка А. М. Аграрне право. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (гол.), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін. Харків: Право, 2019. С. 10–13.).

Якщо використовуються статті окремих авторів, необхідно вказати прізвище та ініціали автора (авторів), а у виносці джерело, де надрукована стаття (книга, збірник), рік видання, номер джерела, сторінку (напр.: Курман Т. В. Державна аграрна політика України як категорія аграрного права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Т. 2. С. 17–20).

При кількох посиланнях на одне джерело на одній і тій же сторінці, якщо вони розташовані послідовно, достатньо, не повторюючи його назву, написати: «Там же (або Вказ. праця). С. ...» (напр.: 1) Шелестов В.С. Предмет і система аграрного права: Конспект лекції. Харків: УкрЮА, 1994. С. 7; 2) Шелестов В.С. Вказ. праця. С. 8).

Якщо в роботі цитується одна й та сама книга або стаття одного й того ж автора, можна, не повторюючи її назви кожного разу, обмежитися прізвищем та ініціалами автора з вказівкою: Вказ. твір або Вказ. праця. – С. ... (напр.: Абова Т.А. Вказ. твір. С. 77).

У тих випадках, коли думка автора наводиться лише у переказі, перед назвою джерела або прізвища автора ставлять скорочену вказівку „Див.” (напр.: Див.: Янчук В. Аграрно-господарче право – навчальна дисципліна. *Право України*. 2000. № 2. С. 38-42).

4. Наприкінці роботи необхідно навести список фактично використаної літератури, нормативного матеріалу та судової практики. Список літератури слід оформлювати за встановленими правилами:

1) спеціальна література подається в алфавітному порядку із вказівкою загальної кількості сторінок (напр.: Аграрне право: підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін. ; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Х.: Право, 2019. 416 с.);

2) нормативно-правові акти подаються в алфавітному порядку із зазначенням дати їх прийняття та номеру, а також джерела.

Належним чином оформлена робота здається студентом до лабораторії кафедри земельного та аграрного права.

Перед захистом курсової роботи (наукової доповіді) студент має попередньо ознайомитися із зауваженнями рецензента і підготувати відповіді на них.

Захист курсових робіт відбувається згідно встановленого графіку викладача кафедри (комісії кафедри). Під час захисту студент робить повідомлення про основні питання, розглянуті в роботі, зроблені ним висновки та відповідає на запитання викладача (членів комісії). Остаточна оцінка визначається як отриманими балами за зміст роботи, так і за результатами її захисту.

До написання й оформлення **наукових доповідей студентів** висуваються вимоги, подібні до написання курсових робіт. Проте тематика наукових доповідей має бути гостро актуальною та більш науково-проблемною. Захист наукових доповідей відбувається на засіданні наукового гуртка з аграрного права. Результати проведених захистів наукових доповідей на гуртку фіксуються протоколами засідань гуртка.

Підсумки захисту всіх курсових робіт (наукових доповідей) підводяться комісіями та обговорюються на засіданнях кафедри. Кафедра може рекомендувати наукові роботи студентів для участі у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт (Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/vyscha->

osvita/vseukrayinskiy-konkurs-studentskih-naukovih-robot-z-prirodnichih-tehnicnih-ta-gumanitarnih-nauk/).

Кафедрою земельного та аграрного права розроблено Тематику курсових робіт і наукових доповідей з аграрного права та методичні поради до їх написання для студентів денної та заочної форми навчання, з якою можна ознайомитися на офіційному сайті університету або на кафедрі.

За виконання усіх вимог щодо написання курсової роботи або наукової доповіді, за результатами їх захисту студент отримує від 0 до 10 балів.

Реферат виконується студентом з конкретних, вузькоспеціальних питань аграрного права. Тема реферату погоджується студентом з викладачем.

Обсяг реферату має становити не менше 10-ти сторінок формату А-4. При підготовці реферату студент має використати не менше 5-7 джерел, переважно наукового спрямування.

Реферати студентів можуть заслуховуватися під час практичних занять.

За виконання усіх вимог щодо написання рефератів студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення реферату, неповного врахування вимог щодо його виконання, зокрема, щодо обсягу й кількості використаних джерел.

Наукова стаття готується за актуальною проблематикою студентом під керівництвом викладача. Тема наукової статті погоджується студентом із викладачем.

Структура наукової статті має відповідати вимогам п. 3 постанови Вищої атестаційної комісії України «Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України» від 15 січня 2003 р., № 7-05/1 (URL: https://disser.in.ua/zakhist-disertaciyi_id_5.html), зокрема, стаття повинна містити такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання);

виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Обсяг наукової статті має становити від 6 до 12 сторінок формату А-4. Наприкінці наукової статті обов'язково наводиться список використаних джерел. Наукова стаття має містити пропозиції з удосконалення теоретичних положень аграрного права або ж аграрного законодавства України.

Наукові статті публікуються у фахових та інших наукових виданнях. У разі істотного доопрацювання наукової статті викладачем, наукова стаття може публікуватися у співавторстві з викладачем.

За виконання усіх вимог щодо написання наукової статті та за умови її опублікування студент отримує від 0 до 7 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення наукової статті, неповного врахування вимог щодо її виконання, її неопублікування.

Написання тез наукової доповіді проводиться за тематикою аграрного права, погодженою студентом з викладачем.

Тези наукової доповіді готуються відповідно до вимог, визначених організаційним комітетом відповідної наукової (студентської, молодих учених) конференції. Як правило, обсяг тез наукової доповіді становить не більше 4-х сторінок формату А-4. Тези наукової доповіді мають містити пропозиції з удосконалення теоретичних положень аграрного права або ж аграрного законодавства України.

Тези наукової доповіді публікуються за результатами виступу студента у збірнику тез наукової конференції, можуть публікуватися у співавторстві з викладачем у разі їх істотного доопрацювання останнім.

За виконання усіх вимог щодо написання тез наукової доповіді та за умови виступу студента на науковій конференції студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення тез наукової доповіді, неповного врахування вимог щодо їх виконання, не виступу студента на науковій конференції.

3.7. Складання тематичних кросвордів.

Здійснюється студентом за однією або за декількома темами з аграрного права за погодженням з викладачем.

До тематичного кросворду студент може включати як законодавчо визначені терміни, так і терміни, запропоновані аграрно-правовою доктриною. Тематичний кросворд має включати не менше, ніж по 20-ть термінів з аграрного права по вертикалі та по горизонталі.

За виконання усіх вимог щодо складання тематичного кросворду студент отримує від 0 до 3 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення тематичного кросворду, неповного врахування вимог щодо його виконання, зокрема, складення тематичного кросворду з меншою, ніж рекомендована, кількістю термінів.

3.8. Розробка схем, таблиць, постерів.

Складання схем, таблиць, постерів є формою самостійної роботи студентів, яка здійснюється у вигляді розробки та креслення схеми або таблиці, розробки постеру з використанням засобів діджиталізації на підставі аналізу чинного законодавства та аграрно-правових джерел.

Складання схем, таблиць здійснюється студентом за однією з тем навчальної дисципліни «Аграрне право» за погодженням з викладачем.

Схеми, таблиці оформлюються обсягом від 2 до 5 сторінок. Обов'язково наприкінці повинен бути наведений список використаних джерел під час виконання даного виду самостійної роботи. Схема, таблиця повинна надавати уявлення про існуючі взаємозв'язки між окремими її елементами.

За виконання усіх вимог щодо складання схем (таблиць) студент отримує від 0 до 4 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неохайного оформлення схеми, таблиці, неповного врахування вимог щодо їх виконання.

3.9. Створення презентаційних проектів.

Це результат самостійного вивчення будь-якої аграрно-правової проблематики зі створенням презентації за результатами роботи. Презентаційний проект — навчально-пізнавальна, дослідницька, творча діяльність, яка включає мету, узгоджені методи, способи дослідження, й спрямована на досягнення загального результату з розв'язування певної аграрно-правової проблеми.

Презентаційні проекти можуть бути наступних видів: **практико-орієнтований проект** (націлений на соціальні-правові цілі, використовуються методи сучасної науки: моделювання, соціологічне опитування тощо); **дослідницький проект** (за структурою нагадує справжнє наукове дослідження, включає обґрунтування актуальності обраної теми, визначення завдань дослідження, обов'язкове висування гіпотези з подальшою її перевіркою, обговорення отриманих результатів); **інформаційний проект** (спрямований на збір інформації про якийсь аграрно-правовий об'єкт, явище, категорію з метою його аналізу, узагальнення та подання для широкої аудиторії); **творчий проект** (передбачає максимально вільний і нетрадиційний підхід до оформлення результатів, наприклад, альманахи, інтелектуальні ігри, наукові відеокліпи тощо).

Робота над проектами проходить в кілька етапів: підготовка до роботи над проектом, вибір теми, постановка мети і завдання проекту, пошук інформації, виконання завдань проекту, підготовка до захисту проекту, презентація (захист) проектів, аналіз результатів проектної роботи.

Здійснюється студентом або малою групою студентів за однією або за декількома темами з аграрного права за погодженням з викладачем. Має складатися не менше, ніж з 10 слайдів.

За виконання усіх вимог щодо створення презентаційних проектів студент отримує від 0 до 5 балів. Кількість балів може зменшуватися у разі неповного врахування вимог щодо виконання даного виду самостійної роботи.

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНЕ ПРАВО»
для студентів 4 курсу**

*(освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»
галузь знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»)*

Укладачі: *Бакай Ю.Ю., Курман Т.В., Туєва О.М.*

Відповідальний за випуск: *д.ю.н., проф. Курман Т.В.*